

Suopäivän 2.2.2024 laajennetut tiivistelmät

Maanomistajien rooli turvemaiden ennallistamisessa

Kari Laasasenaho, Risto Lauhanen & Anu Palomäki

Kari Laasasenaho, Risto Lauhanen ja Anu Palomäki, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, PL 412, 60101 Seinäjoki, email: kari.laasasenaho@seamk.fi

Johdanto

Ilmastotoimet ja luontokadon ehkäisy vaativat ennallistamisen lisäämistä turvemaiilla. Turvemaiden ennallistamista voidaan tehdä metsäojite-
tuilla soilla, turvepelloilla ja turvetuotantoalueilla (Räsänen ym. 2022). Viimeaikaisen poliittisen keskustelun ja EU:n biodiversiteettistrategian valossa on havaittu, että maanomistajien ennallistamishalukkuuden lisääminen on keskeistä, sillä ennallistamista ei tehdä ilman maanomistajan lupaa. Ennallistamisalojen lisääminen ei ole kuitenkaan yksinkertaista, sillä maanomistajien ja alkutuottajien huolenaiheina ovat ennallistamisen mahdolliset rajoitukset maa- ja metsätalouden harjoittamiselle.

Ennallistamisen poliittinen määritelmä EU:n ennallistamisasetuksessa ei ole täysin selkeä. Luonnontieteellisesti ennallistamisella voidaan tarkoittaa suon toiminnallisuuden palauttamista alkuperäiseen tilaan, eli käytännössä sillä tarkoitetaan vedenpinnan nostoa (kuva 1). Poliittisesti turvemaiden ennallistamisen määritelmä on kuitenkin epäselvä, sillä ennallistaminen voi tarkoittaa laajemminkin elinympäristöjen palautumista tukevia toimia – ei siis pelkkää vedennostoa.

On tärkeää tunnistaa maanomistajien ennallistamishalukkuuteen vaikuttavia tekijöitä. Käytännön onnistuneet ennallistamisen esimerkit ja toimintamallit ovat olennaisia sillanrakentajia eri sidosryhmien välillä. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla on pyrkimys ennallistaa turvepeltoja (ks. esim. Turvepeltojen käytön tiekartta- hanke: <https://www.luke.fi/fi/projektit/tpatiekartta>) sekä

entisiä turvetuotantoalueita alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman mukaisesti (Etelä-Pohjanmaan liitto 2022). Tämä abstrakti pyrkii tarkastelemaan, miten maanomistajien tavoitteet ja ympäristösuojelu voidaan yhteensovittaa käytännön ennallistamistoimissa varsinkin yksityismailla.

Tutkimuksessa esiin nostettuja haasteita ennallistamistoiminnassa

Maanomistajien ja varsinkaan yksityisten maanomistajien roolia turvemaiden ennallistajina on tutkittu vähän. Tämä voi johtua siitä,

Kuva 1. Ennallistettua suonpohjaa, joka on vapautunut turvetuotannosta noin 15 vuotta sitten Kihniön Aitonevalla (kuva: Kari Laasasenaho).

Figure 1. A cutover peatland which have been restored ca. 15 years ago, in Kihniö municipality, Finland (photo: Kari Laasasenaho).

että turvemaiden ennallistamista on tehty tähän mennessä lähinnä valtion mailla ja yksityisten mailla tapahtuva ennallistaminen on perustunut vapaaehtoisuuteen esimerkiksi Helmi-ohjelman kautta (Metsähallitus 2024).

EU:n kunnianhimoisen ennallistamisasetuksen valmistelun yhteydessä on noussut esille se, että ennallistamisen tarve saattaa koskettaa yhä enemmän myös yksityisiä maanomistajia, kun ennallistamisen pinta-alatavoitteet kasvavat. Asiasta onkin käyty tieteellistä keskustelua viime aikoina (esim. Laasasenaho ym. 2023a, Lauhanen & Laasasenaho 2023 ja Laasasenaho ym. 2024a). Yksityismaanomistajille saattaa tulla lisää vastuuta ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi, mikä voi kaventaa maanomistajien toimintamahdollisuuksia omistamallaan mailla. Tämä voi tarkoittaa lisääntyviä haasteita.

Creed (2023) on listannut ja tunnistanut erilaisia teemoja, joihin ennallistamiseen liittyvät käytännön tason haasteet voidaan luokitella. Creedin (2023) kanadalainen tutkimus käsittelee maatalouden takia kärsineiden kosteikkojen ennallistamista. Nämä teemat, jotka on käännetty suomeksi Laasasenaho ym. (2023a) tieteellisessä puheenvuorossa, sisältävät monta kohtaa, joissa maanomistajalla on selkeä rooli, ja jotka voidaan tunnistaa yleisesti turvemaiden ennallistamiseen liittyviksi haasteiksi myös Suomessa. Nämä ovat:

1. Epäselvät tavoitteet ja ristiriitaiset vaatimukset
2. Vastahakoisuus muutokselle ja haluttomuus ottaa riskejä politiikassa
3. Ristiriitaiset suhteet
4. Maanomistus vs. maan hallinta
5. Ennallistamistalouden puute.

Näistä maanomistajia koskettavat erityisesti kohdat 1., 3. ja 4. Maanomistajien voi olla vaikea hahmottaa, miksi ennallistamista halutaan tehdä, onko tavoitteet suunnattu maanomistajia vastaan ja mitkä alueet soveltuvat ennallistamiseen. Toisaalta ennallistamisen poliittisen määritelmien epäselvyys voi hämmentää sekä hallintoa että maanomistajia. Ajatus siitä, että maaseudulla asuvien maanomistajien pitäisi auttaa kaupunkilaisia kosteikkojen menetyksen kompensoinnissa ei ollut esimerkiksi Kanadassa suosittu, ja tuntui epärealistiselta maaseudulla asuvia kohtaan. Lisäksi

maanomistajien osallistuminen saattaa riippua siitä, kuinka hyvin omistettu alue on heidän hallinnassaan. Esimerkiksi osa maanomistajista ei voi tehdä maan hallintaan, kuten ennallistamiseen, liittyviä päätöksiä, mikäli alue on vuokrattu muille (vrt. Suomessa turvepeltojen vuokrasopimukset). Näiden haasteiden ratkaisemiseksi on siis panostettava tiedonkulkuun ympäristöhallinnon, rahoituskanavien ja maanomistajien välillä. Lisäksi ennallistamiseen liittyvä viestintä pitää olla rakennettu maanomistaja- eikä hallintolähtöisesti. Toisaalta ennallistamisesta tulevat mahdolliset rahalliset hyödyt on kohdistettava suoraan maanomistajille ja paikallisyhteisöön, eikä niiden saa antaa valua kolmansille osapuolille.

Vesilupiin liittyvä sääntely on rakennettu usein kuivatuksen näkökulmasta ja ennallistamisessa tapahtuva vedenpinnan nosto on hallinnolle uusi tilanne. Välillisesti maanomistajien toimintakenttään voivat vaikuttaa siis poliittiset päätökset ja haluttomuus ottaa riskejä, mikä näkyy ympäristö- ja lupahallinnon käytänteissä (2. kohta), koska viranomaisten ja päättäjien on helpompi pitäytyä vanhoissa toimintamalleissa. Maanomistajiin välillisesti vaikuttava asia on myös se, että ennallistamista tekevien toimijoiden määrä on rajallinen, mikä voi näkyä vaikeutena saada osaavaa työvoimaa ennallistamishankkeisiin (5. kohta).

Taloudelliset kysymykset ovat maanomistajille erittäin tärkeitä ennallistamisessa. Aiemman tutkimuksen mukaan maanomistajat pelkäävät ennallistamisesta aiheutuvia taloudellisia riskejä, kuten maa-alueiden tuottavuuden menetystä. Laasasenaho ym. (2023b) mukaan maanomistajat painottavat taloudellista tuottoa tuovia jatkokäyttömuotoja esimerkiksi turvetuotannosta vapautuvilla alueilla. Lisäksi Pykäläisen (2024) mukaan reheviä metsäojitettuja soita omistavat metsänomistajat painottavat ennallistamiskysymyksissä puunmyynnistä saatavien tulojen menetyksen kokemusta, yhteiskunnallisen tuen tai avustuksen saamisen tärkeyttä ja korvausta puuntuotannosta poisjäävälle alueelle. Pykäläisen (2024) mukaan ainoastaan 4 % metsänomistajista ei haluaisi lankaan korvausta ennallistamisesta.

Tulojen saaminen ennallistetulta alueelta pitää turvata jatkossakin maanomistajille.

Muussa tapauksessa ennallistaminen ei yleisty riittävästi. Maanomistajien aktivointi vaatii uusia toimintamalleja ja ennallistamistalouden kehittämistä (Laasasenaho ym. 2024b). Esimerkiksi hiilimarkkinat ja erilaiset luontojalanjäljen kompensointikorvaukset tulisi huomioida osana keskustelua, sillä näin voidaan tukea samanaikaisesti maanomistajien tuottavuusodotuksia ja ennallistamistavoitteita (ks. esim. ArvoHiili-hanke: <https://www.gtk.fi/tutkimusprojekti/hiilimarkkinoilta-lisaarvoa-turvetuotannosta-poistettujen-alueiden-jatkokayttoon-arvohiili/>).

Johtopäätökset

Suurin osa maanomistajista tavoittelee omistamillaan mailla taloudellista tuottoa ja siksi ennallistaminen nähdään usein taloudellisena riskinä. Viimeaikaisessa tutkimuksessa korostetaan maanomistajien osallisuuden merkitystä päätöksenteossa ja mahdollisuutta yhdistää ympäristötavoitteet ja maanomistajien tuottavuusodotukset. Aiempi tutkimus osoittaa, että maanomistajien intressien huomioiminen voi johtaa ympäristötavoitteiden ja tuottavuuden yhtäaikaiseen onnistumiseen ennallistamisessa, jos maanomistajakohtaiset tavoitteet huomioidaan ja ennallistamistalouden toimintakenttä voidaan rakentaa maanomistajaa paremmin palvelevaksi. Tasapaino maanomistajien intressien ja ympäristötavoitteiden välillä on olennaista ilmastotoimien onnistumiselle ja oikeudenmukaiselle siirtymälle. Artikkelin kirjoittajat kiittävät rahoittajaa Euroopan unionin osarahoittaman Hiilimarkkinoilta lisäarvoa turvetuotannosta poistettujen alueiden jatkokäyttöön (ArvoHiili) -hankkeen tukemisesta.

Viitteet

- Creed, I. 2023. Role of practitioners in the science-policy-practice process of wetland restoration. Keynote -esitys tilaisuudessa: “Nordic-Baltic Workshop on Greenhouse Gas Exchanges and Carbon Cycling in Managed Peatlands”, June 12–15 (Mon–Thu), 2023, in Vindeln, Sweden.
- Etelä-Pohjanmaan liitto. 2022. Etelä-Pohjanmaan alueellista siirtymää koskeva suunnitelma. <https://epliitto.fi/wp-content/uploads/2022/03/Etela-Pohjanmaan-JTF-suunnitelma-FI-NAL-16.3.2022.pdf>. (31.5.2024).
- Laasasenaho, K., Lauhanen, R., Palomäki, A., Lohila, A., Minkkinen, K., Ojanen, P., Aalto, T., Marttila, H. 2023a. Tieteellinen puheenvuoro kosteikkojen ennallistamisen haasteista ja ratkaisuisista. *Vesitalous -lehti* 13.10.2023.
- Laasasenaho, K., Lauhanen, R., Räsänen, A., Palomäki, A., Viholainen, I., Markkanen, T., Aalto, T., Ojanen, P., Minkkinen, K., Jokelainen, L., Lohila, A., Siira, O-P., Marttila, H., Päckilä, L., Albrecht, E., Kuittinen, S., Pappinen A., Ekman, E., Kübert, A., Lampimäki, M., Lampilahti, J., Shahriyer, A.H., Tyystjärvi, V., Tuunainen, A-M., Leino, J., Ronkainen, T., Peltonen, L., Vasander, H., Petäjä, T., Kulmala, M. 2023b. After-use of cutover peatland from the perspective of landowners: future effects on the national greenhouse gas budget in Finland. *Land Use Policy* 134: 106926. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.106926>.
- Laasasenaho, K., Lauhanen, R., Palomäki, A. 2024a. Suullinen esitys: Ennallistamisen pulloonkauloista ja ratkaisuisista. Maataloustieteen päivät 2024, 10.1.2024, Helsingin yliopisto, Viikin kampus.
- Laasasenaho, K., Palomäki, A., Teixeira, M., Lauhanen, R., Palkia, P., Maanavilja, L., Turunen, J., Pappinen, A., Kuittinen, S., Laakso, T., Miettinen, M., Aro, L., Jylhä, P., Wall, A. 2024b. Turvemaiden ennallistamistalouden resurssi- ja osaimistarpeet: Asiantuntijoiden näkemyksiä ennallistamistavoitteiden haasteista. *Suo* 75(1).
- Lauhanen, R., Laasasenaho, K. 2023. Maanomistajia on kuultava ennallistamishankkeissa – erityisen tärkeää se on nykyisessä maatalouden heikossa kannattavuus-tilanteessa. *Mielipide-kirjoitus Maaseudun Tulevaisuudessa* 7.8.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023081495550>.
- Metsähallitus. 2024. Soiden ennallistamisen tavoitteena palauttaa ojitettu suo luontontilaiseksi. <https://www.metsa.fi/luontaja-kulttuuriperinto/ennallistaminen/suot/>. (22.2.2024).
- Pykäläinen, L. 2024. Pro gradu -tutkielma: Metsänomistajien näkemykset rehevien

metsäojitettujen soiden ennallistamiseen.
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta,
Metsätieteiden osasto, Helsingin yliopisto.

Räsänen, A., Kekkonen, H., Lehtonen, H.,
Miettinen, A., Wejberg, H., Kareksela, S.,
Tzemi, D., Aro, L., Kuningas, S., Louhi, P.,
Ruuhijärvi, J. 2023. Euroopan unionin en-
nallistamisasetusehdotuksen luontotyyppi- ja
turvemaatavoitteiden vaikutukset Suomessa.
Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 1/2023.
Luonnonvarakeskus. Helsinki. 76 s. [http://urn.
fi/URN:ISBN:978-952-380-586-6](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-586-6).